

Dva přístupy k výchovnému procesu:

1. Systémové pojetí výchovy (cíl)
2. Situační pojetí výchovy (prožitek)

ad1) z cílů (norem) jsou vyvozovány cesty výchovy

ad2) východiskem je analýza výchovné (životní) situace a prožitků, zkušeností, které z ní vyplývají

Situační pojetí výchovy - model fází utváření lidské povahy

<p>Východiska (motivy, ...)</p>	<p>I. SITUAČNÍ FÁZE (úkoly, role,..)</p>	<p>II. GENERALIZAČNÍ FÁZE (zvyky, rysy)</p>	<p>III. OSOBNOSTNÍ FÁZE (jáství, osobnost)</p>
<p>potřeby zájmy ideály interiorizované mravní normy aspirační úroveň osobní dispozice zkušenosti hodnoty,...</p>	<p>AKTUÁLNÍ STAVY A POSTOJE</p>	<p>STABILIZOVANÉ STAVY A POSTOJE</p>	<p>VLASTNOSTI CHARAKTER jako SOUHRN VLASTNOSTÍ</p>

Co rozumíme pojmem situace?

Situace – konkrétně vymezená shoda vnějších okolností (časově limitovaná), během níž je jedinec součástí působení vlivů, na které určitým způsobem reaguje.

- Žádná situace není zcela izolovaná, je součástí řetězce situací – situačních útvarů.
- Člověk má sklon opakovat chování – má pro různé situace naučeny různé vzorce chování.
- Osobnost se utváří ve stadiích a její struktura je vrstevnatá.

Druhy situací:

- z hlediska vyváženosti: standardní
problémové
- z hlediska ovlivňování: neřízené
řízené
- z hlediska životní orientace – rolí

←
standardně významné:
(vstup do školy, do zaměst.,
manželství, narození dítěte,
vážné onemocnění, atd.)

→
osobně významné
(setkání s osobností,
hnutím, knihou,
jevem... atd.)

Co je rozhodující pro to, aby byl člověk danou situací osloven“?

- referenční rámec ega(individuální „naladění na frekvenci situačního dění“)

(přijímáme (osvojujeme) si hodnoty, standardy, normy, vztahy ..., které jsou žádoucí pro naše sebepojetí)

- stav ego – angažovanosti (zaujetí)

(vzniká tehdy, když se situace nebo stimul dostává do referenčního rámce)

Určitá situace může dítě (žáka) doslova „nasměrovat“ k tomu, že si upevní svůj motivační systém a přetváří jej v systém činností.

Referenční rámec člověka se utváří od prvních okamžiků jeho života:

- nejprve jen prostřednictvím vrozených reflexů a instinktů (libost a nelibost)
- poté sociálními kontakty dítěte a objevováním (utvářením) svého sociálního kódu
- přejímáním regulativů chování (od rodičů, kamarádů, trenérů, vzorů...)
- vytvářením základního pocitu sociální jistoty

K pocitu sociální jistoty přispívá:

- když člověk ví, jak má reagovat v situaci
- když má pocit sociální opory (uznání)

Stupně projevů osobnosti ve výchovné (životní) situaci:

- a) podmíněné reflexy – nejjednodušší formy adaptivního jednání
- b) zvyky – stereotypizované, generalizované reakce na opakující se podněty
- c) rysy – dispozice – jsou vyjádřením integrace specifických zvyků
(mezi dispozice patří také postoje, hodnoty, zájmy atd.)
- d) jáství – systémy rysů, které spolu souvisí
- e) osobnost – vyjadřuje nejvyšší stupeň integrace projevů osobnosti – charakteristické reakce člověka

Rozpor mezi vnější sociální významností situace a tím, že žák nespojuje s touto situací své jáství (nenalézá v ní osobní smysl), je jednou ze základních příčin neúčinnosti výchovy nebo její nedostatečné efektivity.

Závěry:

- buďte nešťastní, když narazíte na lhostejnost, nezájem a nudu
- ved'te žáky k tomu, aby se „otevřeli“ (třeba i nesouhlasem)
- snažte se změnit jejich případnou špatnou osobní zkušenost
- zkuste je přesvědčit, že vám na nich (na každém z nich) záleží
- poskytněte jim občas příležitost svobodné volby
- pokud je to možné, preferujte nepřímé pedagogické (výchovné) působení před přímým
- čím méně cítí, že jsou vychováváni, tím lépe pro jejich výchovu

Slyšel jsem – zaujalo mě

+

Viděl jsem – zapamatoval jsem si

+

Zkusil jsem

(prožil jsem) – pochopil jsem

Literatura k tématu:

Pelikán, J. Výchova jako teoretický problém.

Ostrava: Amosium, 1995.

Langová, M. a kol. Učitel v pedagogických situacích.

Praha: UK, 1992.